

учащихся с нарушениями слуха, а также взаимодействия с педагогами и родителями, на развитие личности школьников.

Ключевые слова: личность, младшие школьники, нарушение слуха, самооценка, коммуникация, педагоги, родители.

SUMMARY

Dmitrieva Oksana. Certain aspects of personality development of junior schoolchildren with hearing impairments.

The article presents the results of the study of certain aspects of personality development of junior schoolchildren with hearing impairments in a general secondary education institution for children with hearing impairments. The main directions of scientific research in general and special pedagogy and psychology on the problems of child personality development are highlighted. The peculiarities of personality development of junior schoolchildren with hearing impairments have been clarified. It is found that hearing impairment determines the specifics of mental development of a child with hearing impairment, in general, and the development of his personality in particular. Difficulties in communicating with others, slowing down the process of information processing, limited opportunities for spontaneous assimilation of social experience cause the peculiarities of personality development of this category of children with special educational needs. The orientation of the educational process of the general secondary education institution for children with hearing impairments on the development of the personality of junior schoolchildren is analyzed. It is found that a large number of teachers have difficulties in communicating with pupils with hearing impairments, which reduces the effectiveness of teaching and educational activities of teachers. It is determined that such difficulties are especially noticeable when it is necessary to resolve a conflict situation, and the ability to clarify all the circumstances of the conflict is limited due to lack of communication tools that are understandable to children; during classes that carry an emotional load and are designed to nurture the personal qualities of children, to promote their formation and development. Peculiarities of formation of self-esteem of junior schoolchildren with hearing impairments, important role of parents, teachers, peers in this process are determined. It is noted that an important prerequisite for the development of the personality of junior schoolchildren with hearing impairments is active communicative interaction with parents, teachers, peers, which is complicated by insufficient level of knowledge and use of communication by hearing impaired.

Key words: personality, junior schoolchildren, hearing impairment, self-esteem, communication, teachers, parents.

УДК 376.011.3-051

Тетяна Докучина

Кам'янець-Подільський національний

університет імені Івана Огієнка

ORCID ID 0000-0001-7892-7728

DOI 10.24139/2312-5993/2020.09/054-065

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ КОРЕКЦІЙНИХ ПЕДАГОГІВ

У статті здійснено обґрунтування актуальності й теоретичний аналіз проблеми формування професійної мобільності корекційних педагогів. Проаналізовано різні підходи до визначення сутності професійної мобільності.

Обґрунтовано актуальність та визначено необхідність формування професійної мобільності в корекційних педагогів у процесі професійного навчання та професійної діяльності. Визначено чинники, що впливають на формування професійної мобільності корекційних педагогів. Перспективним напрямом дослідження є розробка та апробація змісту й методичного забезпечення формування професійної мобільності корекційних педагогів.

Ключові слова: мобільність, професійна мобільність, корекційні педагоги, професійна діяльність.

Постановка проблеми. Тенденції освіти в Україні та світі висувають нові вимоги до професійної компетентності корекційних педагогів. Сучасний корекційний педагог має бути готовим до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в різних типах закладів, де його функціональні обов'язки будуть відрізнятися. Професійна компетентність корекційних педагогів дозволяє здійснювати професійну діяльність у спеціальних закладах дошкільної та загальної середньої освіти інклюзивною формою навчання, навчально-реабілітаційних, інклюзивно-ресурсних центрах.

Зміни у професійну діяльність корекційних педагогів вносять і соціально-економічні фактори, стрімкий інформаційно-технологічний розвиток, наявна світова пандемія через Covid-19, що обумовлює необхідність дистанційної роботи з дітьми з ООП. Різні виклики сьогодення вимагають від фахівців готовності та сформованості вміння пристосовуватися до нових, незвичних, нестандартних умов роботи для ефективної реалізації професійної діяльності. Відтак, актуальним стає питання професійної мобільності корекційних педагогів, що є предметом нашого дослідження.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема професійної мобільності не є новою, у наукових доробках учені обґрунтовують її значущість, розкривають питання, які потребують додаткового вивчення, обумовлюють актуальність дослідження в різних галузях науки. Вивченню різних аспектів проблеми професійної мобільності присвячені наукові праці вчених у соціології (П. Сорокін, С. Кугель, Т. Заславська, І. Мацко-Демиденко, Р. Ривкіна, В. Шубіна та ін.); економіці (Є. Іванченко, Л. Сорокіна, І. Смірнова, Д. Чернілевський та ін.); сфері туризму (Н. Бахмат, Е. Єгорова, В. Любарець, Е. Радигіна та ін.); психології (Ю. Дворецька, Ю. Панас, Л. Пілецька, Т. Сергєєва та ін.). Науковий інтерес учених до визначеної проблеми в педагогіці спрямований на дослідження різних аспектів формування професійної мобільності фахівців галузі освіти. Більшість досліджень цієї теми в педагогіці стосується вивчення проблеми формування професійної мобільності майбутніх фахівців галузі освіти у процесі професійної підготовки (Л. Амірова, Л. Горюнова, Н. Дячок, Е. Нікітіна, Р. Пріма, Л. Сушенцева та ін.). Окремі дослідження розкривають проблему формування мобільності фахівця у

процесі реалізації професійної діяльності з метою підвищення конкурентоспроможності, успішності педагогічної діяльності, професійного розвитку (Л. Рибалко, О. Хижняк, Р. Черновол-Ткаченко та ін.).

Професійна мобільність педагогів розглядається вченими в контексті компетентнісного підходу. Її сформованість є одним із показників професійної компетентності фахівця. У корекційній педагогіці проблеми підготовки корекційних педагогів до роботи в різних типах закладів та формування їхньої професійної компетентності вивчали: М. Берегова, В. Бондар, В. Засенко, А. Колупаєва, О. Мартинчук, Н. Пахомова, Ю. Пінчук, Л. Прядко, С. Миронова, Н. Савінова, В. Синьов, В. Тарасун, Л. Фомічова, А. Шевцов, М. Шеремет та ін. Аналіз літературних джерел засвідчив, що цілісних досліджень проблеми професійної мобільності корекційних педагогів не здійснювалося. Зважаючи на актуальність проблеми професійної мобільності корекційного педагога, вважаємо за доцільне детально вивчити особливості її формування як у процесі професійної підготовки, так і професійної діяльності фахівців.

Метою нашої статті є теоретичний аналіз та обґрунтування актуальності проблеми формування професійної мобільності корекційних педагогів.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано комплекс теоретичних методів, зокрема: аналіз, синтез, узагальнення. Для досягнення мети дослідження вивчалися нормативно-правові документи, літературні джерела.

Виклад основного матеріалу. У Концепції розвитку педагогічної освіти (16 липня, 2018) визначається необхідність у підготовці фахівців до роботи в умовах прискореної модернізації змісту освіти та методів навчання. Це обґрунтовує значущість формування професійної мобільності фахівців галузі освіти. Оскільки неспроможність як педагогів, так і здобувачів відповідної освіти до швидкого опанування та практичного використання новітніх методик навчання, виховання й розвитку обумовлює зниження якості освіти в цілому. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми визначається формування академічної мобільності майбутніх педагогів як фактору в підготовці до професійної діяльності.

Теоретичний аналіз наукових досліджень проблеми мобільності педагогів засвідчив наявність різних підходів щодо визначення сутності цього поняття та його складових.

У Великому тлумачному словнику української мови (Бусел, 2005, с. 682) термін «мобільність» визначається як здатність до швидкого пересування, рухливість; здатність швидко орієнтуватись у ситуації, знаходити шляхи

вирішення проблем. Сутність поняття мобільність у прямому значенні означає рухливість, швидку реакцію на ситуацію, що проявляється в певних діях. У сучасному світі мобільність є значущою якістю фахівця будь-якої галузі, зважаючи на стрімкі темпи соціально-економічного та інформаційно-технологічного розвитку суспільства. Мобільність у педагогічній діяльності передбачає сформовану здатність швидкого реагування на нові, нестандартні ситуації, на зміни, які є актуальними в системі освіти.

Аналіз літературних джерел свідчить, що вчені визначають сутність поняття «професійна мобільність» як інтегративну якість особистості та як процес. Прояв мобільності в обох випадках можливий лише в діяльності, що визначає саме діяльнісний підхід до трактування сутності професійної мобільності. Л. Сушенцева, Г. Шевчук та Л. Дольнікова (2016, с. 12) розглядають професійну мобільність педагога як інтегровану якість особистості, яка виявляється в готовності та здатності до: швидкої зміни завдань і видів професійно-педагогічної діяльності, поєднанні змісту суміжних дисциплін та його викладу учням і студентам; продуктивного опанування суміжними навчальними курсами, посадами педагогічних працівників і спеціалізаціями в межах однієї спеціальності; оволодіння новими спеціальностями в галузі освіти; творчої зміни стилю та змісту професійної діяльності відповідно до новітніх підходів в освітній галузі; здійснення саморозвитку; попередження професійного вигорання. Відповідно до цього визначення професійна мобільність є запорукою успішної професійної діяльності та реалізації педагога у професії відповідно до викликів та змін, які відбуваються в системі освіти. Сформованість професійної мобільності є показником готовності до змін, які можуть відбуватись у професійній діяльності та визначає активність педагога у розв'язанні різних ситуацій, вирішенні завдань та саморозвитку.

У загальному поділяємо думку вчених щодо трактування професійної мобільності як здатності до швидких змін у професійній діяльності, проте розглядаючи її в аспекті роботи корекційних педагогів, вважаємо необхідним уточнення можливості опанування спеціалізацій у межах однієї спеціальності. Таке поєднання є доцільним за умови спорідненості спеціалізацій, проте, як зазначає С. Миронова (2008, с. 203), не повинно передбачати підготовку «універсального» фахівця в галузі спеціальної освіти, який би працював з різними категоріями дітей із особливими освітніми потребами в різних напрямках корекції. У такому варіанті мобільність можна розглядати, наприклад, з позиції роботи олігофренопедагога з різними категоріями дітей із особливими освітніми

потребами (інтелектуальні порушення, ЗПР, складні порушення розвитку, у структурі яких є порушення пізнавальної діяльності) у напрямі корекції когнітивного розвитку. Особливо актуальним це є в умовах інклюзивного навчання, навчально-реабілітаційних центрів. Водночас переорієнтація на суміжні професії як варіант прояву професійної мобільності теж є актуальною, зважаючи на наявність дефектологічної освіти, проте можлива лише за умови додаткового професійного навчання. Акцентуємо увагу на цій проблемі, зважаючи на наявні суперечності, які виникають у практиці через нерозуміння сутності професійної діяльності корекційних педагогів, тобто розмежування їх за галузями корекційної педагогіки.

О. Лапіна (2017, с. 83) визначає професійну мобільність як здатність до швидкої переорієнтації педагога у професійному та особистісному аспектах відповідно до нових вимог кваліфікації зі збереженням професійної та соціальної ідентичності та досвіду. Професійна мобільність є здатністю до активної, а головне – свідомої «реконструкції» професійного досвіду. Саме ця якість забезпечує професійний розвиток і запобігає професійній некомпетентності. На думку вченої, визначальними факторами розвитку професійної мобільності є стійка професійна установка, стиль професійної діяльності й адекватна самооцінка. Головним у цьому визначенні професійної мобільності вбачаємо усвідомленість діяльності, що спрямована на пристосування власного професійного досвіду до нових умов. Педагог має самостійно адекватно оцінювати відповідність своєї професійної діяльності вимогам до професії в цілому та свідомо змінювати свій стиль роботи, свої установки. Такий педагог не є стереотипним, а готовим до інновацій.

Дослідження професійної мобільності фахівців у сфері освіти здійснила Л. Горюнова (2006, с. 66), яка визначає зміст поняття «професійна мобільність» у поєднанні трьох взаємопов'язаних значень: якість особистості, що забезпечує внутрішні механізми розвитку особистості; діяльність, що обумовлена змінами в певному середовищі, результатами якої є самореалізація людини в житті та професії; процес перетворення людиною самої себе, своєї професійної діяльності та життєдіяльності загалом.

Такий підхід до визначення сутності професійної мобільності є досить багатограним. Мобільність є і якістю особистості, і діяльністю, і процесом, що спрямовані на зміну людиною себе, оточуючого світу, професійної діяльності для розвитку та самореалізації. У такому контексті мобільність є чинником, що забезпечує розвиток людини як у професійній сфері, так і особистісній.

Відповідно до трикомпонентного визначення сутності професійної діяльності, учені (Горюнова, 2007; Сушенцева та ін., 2016) розглядають її на

трьох рівнях. На рівні певних особистісних якостей професійна мобільність визначається адаптивністю, комунікативністю, самостійністю, цілеспрямованістю, ціннісними орієнтаціями та установками, соціальною пам'яттю, критичним мисленням, здатністю до самопізнання, саморозвитку, самоосвіти й соціальною рухливістю. На рівні діяльності професійна мобільність характеризують такі показники, як: рефлексивність, креативність, проєктивність, прогнозування, цілепокладання, гнучкість, пластичність. На рівні процесів професійна мобільність визначається перетворенням та пристосуванням до умов та вимог власної особистості, діяльності, оточуючого середовища.

Теоретичний аналіз проблеми професійної мобільності засвідчив, що професійна мобільність розглядається у двох аспектах:

- 1) як зміна професійної діяльності, місця роботи;
- 2) як зміна стилю та змісту професійної діяльності відповідно до нової ситуації, нових вимог щодо виконання роботи в межах певної професії.

Професійна мобільність може розглядатися з позиції готовності до зміни професійної діяльності. Проте в нашому дослідженні, основний акцент та напрям вивчення цієї проблеми визначаємо відповідно до тлумачення професійної мобільності корекційних педагогів як здатності до виконання своєї професійної діяльності в різних, нових, не традиційних умовах. Формування професійної мобільності розглядаємо як процес професійного розвитку особистості корекційного педагога, здатного актуалізувати готовність до змін у будь-яких умовах, при цьому зберігати свою індивідуальність, досягати цілей, самореалізовуватись та ефективно здійснювати свою професійну діяльність відповідно до нових вимог.

Сформованість професійної мобільності позитивно впливає на професійну діяльність та є одним із показників професійної компетентності фахівця. В. Левченко (2018) виділила функції професійної мобільності педагога, які ми вважаємо актуальними й для професії корекційного педагога з урахуванням особливостей діяльності, зокрема: забезпечує реакцію на зміни в суспільстві, в освіті шляхом конструктивної трансформації соціальної ситуації та себе як фахівця; сприяє активності, рухливості та дієвості у професійній діяльності; сприяє творчому ставленню до професійної діяльності, успішному вирішенню проблемних ситуацій, завдань; мотивує гнучкість у діяльності та одночасно й відстоювання власних позицій; забезпечує готовність до змін та її реалізацію в діяльності; сприяє свідомому професійному вибору, активізує потенційні можливості для подолання труднощів у роботі, кризових ситуацій; сприяє

професійному розвитку й уникненню емоційного вигорання у професійній діяльності та ін.

Мобільний фахівець має вміти протистояти факторам, що негативно впливають на його професійну діяльність, знижують її привабливість, якість, призводять до професійного та емоційного вигорання. Як показали дослідження Л. Амірової (2009, с. 93), є низка чинників, що перешкоджають розвитку професійної мобільності педагогів, зокрема: неправильне професійне самовизначення; несформованість професійної мотивації; зовнішній локус контроль; невміння визначати основне в діяльності, диференціювати головне та другорядне; труднощі побудови структури власної професійної діяльності; несформованість потреби, уміння виходити за межі зони комфорту; несформованість на достатньому рівні вольових процесів та ін.

Формування професійної мобільності педагогів є одним із факторів, що сприяє підвищенню їхньої конкурентоспроможності в освітній галузі, а також забезпечує високий рівень професійної діяльності. Суспільство потребує фахівців, спроможних пристосуватись до різних змін, трансформацій в освіті та надавати при цьому якісні освітні послуги. Категорія корекційних педагогів не є винятком, і тому дослідження ефективних умов та засобів формування мобільності в цих фахівців є значущим та актуальним, зважаючи на специфіку та особливості діяльності цих фахівців.

На нашу думку, актуальність формування мобільності корекційних педагогів обумовлена кількома факторами, зокрема:

Ї мобільність, що виявляється в готовності та здатності виконувати різні завдання, у різних умовах у межах професійної діяльності є значущою для корекційного педагога, зважаючи на багатоаспектність його професії. Сучасний корекційний педагог має бути готовим до роботи в різних типах закладів, де його функції будуть відрізнятися;

Ї постійні зміни, інновації в системі освіти вимагають від фахівця готовності до цих змін та здатності реалізовувати цю готовність у професійній діяльності;

Ї мобільність є необхідною якістю корекційного педагога, що забезпечує його професійний розвиток, сприяє самореалізації у професійній діяльності, знижує ймовірність професійного та емоційного вигорання;

Ї упровадження дистанційного навчання вимагає мобільності корекційного педагога, що проявлятиметься в швидкому пристосуванні до нових умов роботи, використанні інформаційних технологій і їх адаптації до особливостей дітей із особливими освітніми потребами;

Ї сформована мобільність забезпечує готовність корекційних педагогів до інноваційної діяльності, використання новітніх методів, технологій у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Формування професійної мобільності у педагогів у наукових дослідженнях (Амірова, 2009; Горюнова, 2007; Пріма, 2010; Семенов та Козлова, 2019) переважно вивчається в контексті підготовки майбутніх фахівців у процесі професійного навчання. Проте, не менш важливим є формування мобільності у фахівців, які вже працюють у системі освіти (Рибалко та ін., 2019). Цілісний підхід до проблеми формування мобільності корекційних педагогів передбачає два напрями її вирішення:

1. Формування професійної мобільності майбутніх корекційних педагогів у процесі професійного навчання. На етапі професійної підготовки слід особливу увагу приділяти формуванню мобільності майбутніх фахівців для успішної реалізації у професійній діяльності.

2. Формування професійної мобільності корекційних педагогів у процесі методичної роботи з метою підвищення рівня кваліфікації та професійної компетентності.

Л. Прядко (2015, с. 329), вивчаючи проблему професійної мобільності майбутніх корекційних педагогів, визначає найбільш важливим у цій діяльності підготувати майбутніх фахівців до реалізації завдань корекційно спрямованого навчання. Серед основних умінь, які сприяють формуванню професійної мобільності корекційних педагогів в аспекті підготовки до роботи в інклюзивному закладі, учена виділяє наступні: реалізовувати мультидисциплінарний підхід у вирішенні проблем навчання та соціалізації дитини з особливими освітніми потребами; здійснювати консультування учасників команди психолого-педагогічного супроводу; брати участь у розробці індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами; здійснювати психолого-педагогічний супровід; проводити роботу з батьками, спрямовану на формування в них адекватних очікувань щодо можливостей та перспектив розвитку дітей із особливими освітніми потребами.

Багатоаспектність діяльності корекційного педагога в умовах інклюзії обумовлює необхідність формування професійної мобільності як однієї з професійних компетенцій фахівця. Проте така різноплановість діяльності корекційного педагога є не лише в інклюзивному закладі, а й у спеціальному закладі освіти, навчально-реабілітаційному центрі тощо. Одним із варіантів прояву професійної мобільності сучасного корекційного педагога буде здатність виконувати різні функціональні обов'язки в різних

типах закладів як із дітьми з особливими освітніми потребами, так і з іншими учасниками освітнього процесу. Крім того, у своїй професійній діяльності мобільний корекційний педагог має бути готовим до змін, нових умов, завдань роботи, здатним здійснювати інноваційну діяльність, переключатися з одного напрямку роботи на інший, здійснювати професійний розвиток, удосконалювати професійну майстерність та ін.

Теоретичний аналіз літературних джерел (Сушенцева та ін., 2016; Прохоренко, 2017) дозволив визначити й узагальнити чинники, які впливають на формування професійної мобільності корекційних педагогів:

- соціально-економічні глобальні процеси, кризи;
- модернізація освіти в Україні та світі;
- активний розвиток та впровадження в освіту інформаційних технологій;
- рівень професійних знань, умінь та навичок фахівця;
- усвідомлення змісту, сутності своєї професії, професійних обов'язків;
- самооцінка професійної діяльності;
- професійна мотивація, спрямована на вдосконалення професійної майстерності, саморозвитку тощо.

Умовно визначені чинники можна поділити на зовнішні та внутрішні. Відповідно, зовнішні обумовлені змінами в соціальній, економічній та освітній сфері, а внутрішні визначають необхідність професійної мобільності з позиції особистісної сфери. Умотивована на досягнення успіху у професійній діяльності людина буде більш мобільною. Фахівець, який прагне до розвитку, кар'єрного росту, самореалізації у професії буде більш гнучким та рухливим у ситуаціях змін умов та завдань роботи. Тому у процесі формування професійної мобільності слід ураховувати як актуальні зовнішні чинники, що визначають необхідність її розвитку у фахівців, так і внутрішні чинники. Останні значною мірою визначають успішність формування мобільності в корекційного педагога з позиції внутрішньої потреби, мотивації до професійного розвитку.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Професійна мобільність є одним із основних показників професійної компетентності сучасного фахівця галузі освіти, здатного швидко реагувати на зміни, пристосовувати свою діяльність до них, реалізовувати її в нових, нестандартних умовах відповідно до вимог часу. Актуальність проблеми формування професійної мобільності корекційних педагогів обумовлена соціально-економічними, інформаційно-технологічними змінами в

суспільстві, які вимагають мобільного фахівця для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Професія корекційного педагога має свою специфіку, тому використання методичних розробок із формування професійної мобільності педагогів загальноосвітньої підготовки не є доцільним. Розробка та апробація змісту й методичного забезпечення формування професійної мобільності корекційних педагогів буде перспективним напрямом нашого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

- Амирова, Л. А. (2009). Проблема профессиональной мобильности педагога и перспективные ориентиры ее развития педагога. *Образование и наука*, 8, 86-96 (Amirova, L. A. (2009). The problem of professional mobility of a teacher and promising guidelines for its development. *Education and Science*, 8, 86-96).
- Бусел, Т. В. (Ред.) (2005). *Великий тлумачний словник української мови*. Київ; Ірпінь: Перун (Busel, T. V. (Ed.) (2005). *Great explanatory dictionary of the Ukrainian language*. Kyiv; Irpen: Perun).
- Горюнова, Л. В. (2007). Составляющие профессиональной мобильности современного специалиста *Известия высших учебных заведений. Поволжский регион*, 1, 63-69 (Horiunova, L. V. (2007). Components of professional mobility of the modern specialist. *News of higher educational institutions. Volga region*, 1, 63-69). Retrieved from: https://izvuz_on.pnzgu.ru/files/izvuz_on.pnzgu.ru/8107.pdf.
- Лапина, О. А. (2017). К вопросу о профессиональном самоопределении и мобильности педагога в маргинальных ситуациях. *АНИ: педагогика и психология*, 2 (19), 82-83 (Lapina, O. A. (2017). On the issue of professional self-determination and mobility of a teacher in marginal situations. *ASR: pedagogy and psychology*, 2 (19), 82-83).
- Левченко, В. А. (2018). Соціально-психологічні чинники формування професійної мобільності особистості педагога в ситуаціях змін. *Методист*, 2 (74), 42-46 (Levchenko, V. A. (2018). Social and psychological officials of the formation of professional mobility of the teacher in situations of change. *Methodist*, 2 (74), 42-46). Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/154284011.pdf>.
- Миронова, С. П. (2008). Системний психолого-педагогічний підхід до ступеневої професійної освіти корекційного педагога. *Проблеми сучасної психології*, 2, 201-212 (Myronova, S. P. (2008). Systemic psychological and pedagogical approach to the level of professional education of a professional teacher. *Problems of current psychology*, 2, 201-212).
- Наказ Міністерства освіти і науки України № 776 від 16.07.18 «Про затвердженій Концепції розвитку педагогічної освіти» (*Order of Ministry of Education and Science of Ukraine No. 776 dated 07.16.18 "About the consolidation of the Concept of development of pedagogical education"*). Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.
- Пріма, Р. М. (2010). *Теоретико-методичні засади формування професійної мобільності майбутнього фахівця початкової освіти* (дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.04). Луцьк (Prima, R. M. (2010). *Theoretical and methodological principles of formation of professional mobility of the future specialist of primary education* (DSc thesis abstract). Lutsk).
- Прохоренко, Т. Г. (2017). Професійна мобільність як фактор професійної успішності. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені*

Ярослава Мудрого», 4 (35), 167-174 (Prokhorenko, T. H. (2017). Professional mobility as a factor of professional success. *Bulletin of the National University "Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine"*, 4 (35), 167-174). DOI: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.35.119654>.

- Прядко, Л. О. (2015). Професійна мобільність майбутнього корекційного педагога. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 26-27 березня 2015, Суми*, (сс. 328-330) (Priadko, L. O. (2015). Professional mobility of the future correctional teacher. *Innovative development of higher education: global and national dimensions of change: materials of the II International scientific-practical conference, March 26-27, 2015, Sumy*, (pp. 328-330)).
- Рибалко, Л.С., Черновол-Ткаченко, Р. І., Горбачова, І. І. (2019). *Формування професійної мобільності вчителів: акмеологічний підхід, загальна середня освіта*. Харків: Основа (Rybalko, L. S., Chernovol-Tkachenko, R. I., Horbacheva, I. I. (2019). *Formation of professional mobility of teachers: acmeological approach, general secondary education*. Kharkiv: Osnova).
- Семенов, О. М., Козлова, О. Г. (2019). Формування професійної мобільності майбутніх магістрів педагогічної освіти: теорія і практика. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 9 (93)*, 245-258 (Semenog, O. M., Kozlova, O. H. (2019). Formation of professional mobility of future masters of pedagogical education: theory and practice. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies, 9 (93)*, 245-258).
- Сушенцева, Л., Шевчук, Г., Дольнікова, Л. (2016). Професійна мобільність педагога як умова його конкурентоздатності на сучасному ринку освітніх послуг. *Молодь і ринок, 5 (136)*, 6-12 (Sushentseva, L., Shevchuk, H., Dolnikova, L. (2016). Professional mobility of a teacher as a condition of his competitiveness in the modern market of educational services. *Youth and the market, 5 (136)*, 6-12).

РЕЗЮМЕ

Докучина Татьяна. Анализ проблемы профессиональной мобильности коррекционных педагогов.

В статье осуществлен теоретический анализ и обоснование актуальности проблемы формирования профессиональной мобильности у коррекционных педагогов. Проанализированы различные подходы к определению сущности профессиональной мобильности. Обоснована актуальность и определены направления формирования профессиональной мобильности в коррекционных педагогов. Определены факторы, влияющие на формирование профессиональной мобильности коррекционных педагогов. Перспективным направлением исследования является разработка содержания и методического обеспечения формирования профессиональной мобильности коррекционных педагогов.

Ключевые слова: мобильность, профессиональная мобильность, коррекционные педагоги, профессиональная деятельность.

SUMMARY

Dokuchyna Tetiana. Analysis of the problem of professional mobility of special educators.

The article is devoted to the problem of professional mobility of special education specialists, who should be ready to work with children with special educational needs in different types of institutions, to quickly adapt to new conditions and tasks of professional activity. The purpose of the article is a theoretical analysis and justification of the urgency of the problem of forming the professional mobility of special educators. In the course of the

research a set of theoretical methods was used: analysis, synthesis, generalization of normative-legal documents and literature. Different approaches to defining the essence of professional mobility are analyzed, which is considered as: a change of professional activity, place of work; change of style and content of professional activity in accordance with the new situation, new requirements for work within a certain profession. The relevance of the formation of professional mobility in special educators is substantiated. It is due to the multifaceted character of the profession, constant changes, innovations in the education system, introduction of distance learning, the need for professional development, etc. A holistic approach to the problem of forming the mobility of special educators provides two ways to solve it. The first direction is formation of professional mobility of future special educators in the process of professional training. At the stage of professional training, special attention should be paid to the formation of mobility of future professionals for successful implementation in professional activities. The second direction is the formation of professional mobility of special educators in the process of methodological work in order to improve the level of qualification and professional competence. The factors influencing formation of professional mobility of special educators are identified, in particular: socio-economic global processes, crises; modernization of education in Ukraine and the world; active development and introduction of information technologies in education; the level of professional knowledge, skills and abilities of the specialist; awareness of the content, essence of their profession, professional responsibilities; self-assessment of professional activity; professional motivation aimed at improving professional skills, self-development, etc. The promising area of research is the development and testing of the content and methods support for the formation of professional mobility of special educators.

Key words: mobility, professional mobility, special educators, professional activity.

УДК 37.018.4-056.313

Вікторія Коваленко

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
ORCID ID 0000-0002-7792-4653

Наталія Туренко

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
ORCID ID 0000-0002-2201-197X
DOI 10.24139/2312-5993/2020.09/065-077

ГУРТКОВА РОБОТА ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У статті розглядається проблема соціалізації дітей з інтелектуальними порушеннями шкільного віку в гуртковій роботі закладів позашкільної освіти. Процес соціального становлення особистості в гуртковій роботі закладів позашкільної освіти здійснюється в таких сферах, як діяльність, спілкування, самопізнання й усвідомлення свого «Я». Проаналізовано функції закладів позашкільної освіти, обґрунтовано доцільність залучення дітей із інтелектуальними порушеннями до гурткової роботи відповідно до їх вікових, модально-специфічних закономірностей розвитку, потенційних можливостей та потреб на різних стадіях, етапах соціалізації та напрямів позашкільної освіти.